

Vedrørende sygdomsbekæmpelse er der prøvet med mangansulfat mod lyspletsyge. I 9 forsøg er der ved anvendelse af 50 kg mangansulfat til korn opnået et merudbytte på gennemsnitlig 360 foderenheder pr. ha. I 5 forsøg har 50 kg 20 pct. manganpulver haft samme virkning som 50 kg mangansulfat.

Kemikalieudvalget har gennem en længere årrække udført forsøg med afsvampning af såsæd. Forsøgene er alle udført med forsøgsværtens såsæd af egen avl med det resultat, at det har været en særdeles god forretning at afsvampe alt sædekorn hvert år.

Undersøgelser over landbrugets driftsforhold.

Når Det landøkonomiske Driftsbureau udsender sin beretning, er det — i nogen grad med urette — forrentningsprocentens størrelse, der er opmærksomhedens midtpunkt. Alt for ofte overser man den værdifulde økonomiske vejledning, der er at hente i beretningernes specielle afsnit, bl. a. de, der omhandler de enkelte driftsgrene.

Landbrugslærer *Halfdan Jørgensen* omtaler neden for beretningens 1. del for regnskabsåret 1948—49 og 2. del for 1947—48 med særligt henblik på det grundlag, de afgiver til sammenligning med regnskabet for ens egen bedrift.

Det landøkonomiske Driftsbureau har i en lang årrække med rette haft en høj position i landmænds og økonomers omdømme — anseelse har skabt autoritet. Kendsgerninger er jo som bekendt nogle hårde krabater, og sådanne får man masser af nøgterne talmæssige udtryk for, når man blader i Driftsbureauets beretninger.

Årlig indsender ca. 100 regnskabskonsulenter fra hele landet noget over 1000 landbrugsregnskaber til undersøgelse og bearbejdning i bureauet. Dets leder, forstander *Johs. Ridder*, har ansvaret for materialets behandling og offentliggørelse,

men iøvrigt varetages det meget omfattende og forskelligartede arbejde, som Driftsbureauet udfører, af en række regnskabskyndige specialister og medhjælpere — ialt 12—14 personer — der inden for kredsen selvfølgelig hver har sin part af ansvaret.

De indsendte regnskaber udgør ca. 10 pct. af de regnskabsførende brug i de pågældende regnskabskredse og udvælges således, at de er repræsentative med henblik på landsdele, ejendomsstørrelse, jordbonitet og driftsform. De fundne gennemsnitsresultater inden for grupperne eller hele landet skulle således være et typisk udtryk for dansk landbrug, som det almindeligvis drives i landets forskellige egne. Dog må det ikke glemmes, at de landmænd, der får ført regnskab, gennemgående hører til den mest interesserede del; *de fundne driftsresultater vil derfor vise et gunstigere billede end det tilsvarende for dansk landbrug i sin helhed.* En stikprøve viser således eksempelvis et høststudbytte pr. ha, der for kornets vedkommende ligger 17 pct. over høststatistikken for hele landet; udbyttet i roemarken ligger 8 pct. over, og mælkeydelsen pr. ko omkring 20 pct. over det af Statistisk Departement beregnede tal gældende for samtlige køer i landet.

Til gengæld er Driftsbureauets angivelser de nøjagtigst konstaterede, men absolutte tal for deres overlegenhed kan vi ifølge sagens natur ikke få.

1. del 1948—49.

De benyttede regnskaber afsluttes pr. 1. juni eller juli. Regnskabsåret falder således bortset fra græsningen sammen med høståret. Grundlaget for det her omtalte regnskabsår er således høsten 1948 — for græsningens vedkommende sidste halvdel i sommeren 1948 og første halvdel 1949.

Høsten 1948 var i sin helhed vel knap nok, hvad vi vil kalde en middelhøst, men sammenlignet med den ringe høst i 1947 var der en fremgang på 16,5 pct., og korn, sukkerroer og kartofler gav særdeles gode udbytter. Efter besætningsreduktionen i sidste halvdel af 1947 og begyndelsen af 1948 blev regnskabsåret 1948—49 stærkt præget af den modsatte

bevægelse, besætningsforøgelse. Marshall-ordningen øgede foderstofimporten væsentligt, således at vi fik ca. 50 pct. mere til landet end året før.

Under disse betingelser steg landets samlede mælkeproduktion med 10 pct. og ægproduktionen med 40 pct. Derimod blev slagtetallene for flæsk og oksekød væsentlig lavere end året før, idet man må erindre, at en betydelig del af denne produktion blev »investeret« i besætningsforøgelsen — ganske modsat realisationen i 1947—48.

Prisstigninger på mælk, kød og flæsk gav gennemsnitsafregninger, der for regnskabsåret lå 8—10 pct. højere end i 1947—48. Afleveringspriserne for korn forhøjedes med henholdsvis 7 og 3 kr. for vintersæd og vårsæd. Nogen stigning i sukkerroeprisen og stærkt fald i kartoffelpriserne var i de interesserede egne stærkt medvirkende til driftsresultatet. Oliekager og klid kunne købes ca. 10 pct. billigere; folkelønninger var i alt væsentligt uændrede, men vanskeligheden ved at skaffe mandlig medhjælp var mindre udpræget end året før. (Om enkeltheder i prisudviklingen se artiklen i Tidsskrift for Landøkonomi 1949, side 476).

Ovennævnte forhold i forening var grundlaget for en væsentlig forbedret økonomi i regnskabsåret 1948—49.

Landbrugskapitalen, der omfatter såvel jord og bygninger som besætning, inventar og forråd, udgjorde ved årets begyndelse i gennemsnit for samtlige brug 2811 kr. pr. ha eller praktisk taget det samme som året før. Efter landsdele varierer tallet fra 3728 kr. pr. ha på Fyn til 2157 kr. pr. ha i Nordjylland — efter ejendomsstørrelse fra 3661 kr. pr. ha i husmandsbrugene til 2361 kr. pr. ha for den største gruppe landbrug med over 100 ha.

I årets løb blev der ved besætningsforøgelse investeret 44 kr. pr. ha, i bygninger, inventar og grundforbedringer 89 kr., ialt 133 kr. pr. ha, hvilket beløb selvfølgelig er medregnet i årets driftsudbytte. Dette forhold har i mærkbar grad påvirket likviditeten, så kapitaltilgang ad anden vej har været påkrævet.

Foruden bogført værdi af landbrugskapitalen opererer man også med begreberne investeret kapital og handelsværdi. Disse tre vurderingsformer anvendt på de samme aktiver forårsager ofte misforståelser. Bogført værdi bygger på ejendomsskyldvurderingen af jord og bygninger, skattevæsenets skala for kvæg og heste, medens svin, inventar og forråd nogenlunde står til realisationsværdi. Investeret kapital er den gennemsnitlige handelsværdi for de sidste 20 år; handelsværdien er den øjeblikkelige salgsværdi af ejendom med besætning og andet tilbehør vurderet af ejeren og konsulenten på grundlag af de på egnen konstaterede ejendomspriser.

Svarende til ovennævnte tal for bogført værdi lå den investerede kapital for alle ejendomme i gennemsnit på 3348 kr. pr. ha eller 19 pct. højere end den bogførte værdi. Omvendt lå den investerede kapital 28 pct. lavere end handelsværdien, der udgjorde 4638 kr. pr. ha.

Bruttoudbyttet omfatter den samlede værdi af regnskabsårets produktion, hvad enten denne er solgt, brugt i husholdningen eller investeret i form af øget besætning eller forråd.

Nettoproduktionen er bruttoudbyttet \div udgifter til indkøb af fodermidler, udsæd og kunstgødning.

Driftsomkostningerne omfatter (med undtagelse af rentepenge) alle årets kontante udgifter vedrørende landbruget samt kost og naturalier til folk, beregnet vederlag for legemligt arbejde til brugeren og hans familie, dertil driftslederløn til brugeren.

Nettoudbyttet (af gældfri ejendom) er bruttoudbyttet \div driftsomkostninger.

Landbrugets forrentningsprocent er nettoudbyttet omregnet til procent af den investerede kapital.

Nettooverskudet fås ved at trække beregnet rentekrav (5 pct. af investeret kapital) fra nettoudbyttet. Er dette sidste mindst, fremkommer et nettounderskud.

Angående disse størrelser, deres sammensætning og varia-

tion må der henvises til beretningens mange særdeles interessante og lærerige oplysninger; her kan kun medtages enkelte hovedresultater og nævnes, at bruttoudbyttet for 20,8 pct.s vedkommende skyldtes planteprodukter, medens 76,6 pct. skyldtes husdyrprodukter. Af driftsomkostningerne medgik ca. 45 pct. til arbejdsvederlag og driftsleder, medens den næststørste gruppe var indkøb af fodermidler, nemlig 25 pct.

	Nettoudbytte af gældfri ejendom, kr. pr. ha				Forrentningsprocent af investeret kapital				Rentekrav og nettooverskud 1948—49, kr. pr. ha		
	1948—49	1947—48	5 år: 1940/41—44/45	5 år: 1935/36—39/40	1948—49	1947—48	5 år: 1940/41—44/45	5 år: 1935/36—39/40	Rentekrav 5 pct. af investeret kapital	Nettooverskud	
Sjælland	256	106	256	102	6.8	2.9	7.4	2.8	189	67	
De sydlige Øer	436	290	360	137	10.4	7.1	9.5	3.5	209	227	
Fyn	295	99	261	103	6.7	2.3	6.7	2.6	220	75	
Østjylland	204	66	197	81	5.4	1.8	5.8	2.3	189	15	
Midtjylland	123	51	154	72	4.3	1.8	6.0	2.8	143	÷ 20	
Nordjylland	152	38	150		5.8	1.5	6.2		131		21
Vestjylland	207	94	173	89	6.7	3.1	6.1	3.0	154	53	
Under 10 ha	219	52	199	101	4.6	1.1	4.5	2.3	237	÷ 18	
10—20 »	210	100	221	94	6.0	2.9	6.9	2.8	174		36
20—30 »	228	118	221	88	7.2	3.8	7.6	2.9	158		70
30—50 »	218	107	220	82	7.5	3.8	8.3	2.9	145		73
50—100 »	188	104	213	79	7.0	4.0	8.7	3.1	134		54
Over 100 »	245	89	206	79	9.6	3.6	9.1	3.3	127	118	
Alle ejendomme:	217	97	215	89	6.5	3.0	7.0	2.8	167	50	

Der er altså en yderst glædelig ændring i det økonomiske slutresultat sammenlignet med året før, enklest sagt en forrentningsprocent på 6,5 og 3,0. De 50 kr. nettooverskud pr. ha i 1948—49 træder i stedet for et nettounderskud på 67 kr. pr. ha i regnskabsåret 1947—48.

Det vil ses, at De sydlige Øer samt de store ejendomme ligger med den bedste forrentningsprocent, medens Midtjylland og husmandsbrugene ligger lavest — og knap og nap har kunnet honorere rentekravet på de 5 pct.

Regnskabsår	Antal ejendomme	Kroner pr. ha				Forrentnings- procent
		Landbrugs- kapital (investeret)	Brutto- udbytte	Driftsom- kostninger	Netto- udbytte af gældfri ejendom	
1948-49.....	1058	3348	1644	1427	217	6.5
1947-48.....	1020	3271	1403	1306	97	3.0
1946-47.....	1027	3199	1323	1210	113	3.5
1945-46.....	1011	3144	1222	1120	102	3.2
1944-45.....	1004	3109	1266	1042	224	7.2
1943-44.....	1047	3084	1241	969	272	8.8
1942-43.....	1002	3052	1035	834	201	6.6
1941-42.....	1034	3030	929	771	158	5.2
1940-41.....	950	3042	888	668	220	7.2
1939-40.....	898	3088	787	677	110	3.6
1938-39.....	877	3135	701	604	97	3.1
1937-38.....	821	3180	703	603	100	3.1
1936-37.....	811	3199	616	564	52	1.6
1935-36.....	813	3215	609	521	88	2.7
1934-35.....	772	3181	557	478	79	2.5
1933-34.....	754	3147	532	461	71	2.3
1932-33.....	613	3115	562	502	60	1.9
1931-32.....	602	3071	560	571	÷ 11	÷ 0.4
1930-31.....	794	3008	651	637	14	0.5
1929-30.....	785	2933	817	682	135	4.6
1928-29.....	754	2853	851	700	151	5.3
1927-28.....	726	2770	775	731	44	1.6
1926-27.....	690	2689	767	732	35	1.3
1925-26.....	705	2589	880	836	44	1.7
1924-25.....	671	2465	1235	989	246	10.0
1923-24.....	586	2336	1023	813	210	9.0
1922-23.....	534	2222	837	692	145	6.5
1921-22.....	500	2119	831	798	33	1.6
1920-21.....	466	1995	1185	949	236	11.8
1919-20.....	371	1848	1024	743	281	15.2
1918-19.....	305	1714	857	551	306	17.9
1917-18.....	235	1585	699	482	217	13.7
1916-17.....	75	1479	824	604	220	14.9
1916/17-48/49.....	24314	2764	905	767	138	5.0

Rækken af gennemsnitsresultater for samtlige 33 år siden Driftsbureauets oprettelse viser en ganske interessant udvikling. Såvel landbrugskapital som bruttoudbytte og driftsomkostninger er mere end fordoblet — sammenholdt med midten af trediverne er udbytte og omkostninger endda tredoblede. Regnes balancepunktet at være det førnævnte rentekrav på

5 pct., viser sidste kolonne, at gennemsnitsbrugeren har haft underskud i de 18 af disse 33 regnskabsår og kun overskud i de 15. Balance er lige præcis opnået i gennemsnit for årrækken 1916 til 1949. Lad dette være en trøst, selv om vi skal regne noget så fjernt som forrige verdenskrigs »gullash« med for at nå balancen!

Med henblik på den aktuelle situation og den kommende, klarer et enkelt år med tilfredsstillende driftsresultat selvfølgelig ikke sagen. Der er hårdt brug for flere sådanne år til at bøde på de foregående tre års underskud, navnlig også i betragtning af det behov, der fortsat er for investeringer i forbedrede avlsbygninger, navnlig stalde, samt yderligere inventar og maskinelle anlæg til rationalisering af driften.

Ja, kroner pr. ha og procenter siger jo noget, navnlig for den regnskabskyndige; men hvorledes stiller det sig med ejers samlede årsindkomst af landbruget? Hvad har familien haft for sit arbejde, driftslederløn og nettooverskud indbefattet — altså indtægt alt i alt, når kapitalen er forrentet? — Herom oplyser følgende tal:

Opnået arbejdsfortjeneste, kr. pr. ejendom.

	Under 10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30-50 ha	50-100 ha	Over 100 ha
Gennemsn.størrelse, ha	6.8	14.4	24.6	37.6	63.9	187.9
Familiens opnåede arbejdsfortjeneste:						
1948—49	5225	6847	9344	10915	12988	36051
do. 1947—48	4099	5145	6492	6825	7477	7152
do. 1946—47	3965	5284	6370	7636	9047	9348
do. 1945—46	3338	4819	5227	6367	8511	11321
Investeret i øgede besætninger, bygninger, grundforbedringer og inventar 1948—49	1174	1652	2683	5043	8307	23837

Det er også værd at bemærke, at nyinvesteringerne i sidst afsluttede regnskabsår har beslaglagt fra ca. 25 pct. til op imod 75 pct. af årets arbejdsfortjeneste.

Hvad arbejdsfortjenesten angår, så vil landposten næppe misunde husmandsfamilien sine 5000 kr. — degnen og præsten næppe heller gårdmandsfamilien sine 10 000 kr. Derimod skæver selv dyrlægen interesseret til godsejerens 36 000 kr., indtil han opdager, at de 24 000 kr. ikke er likvide, samt at samme godsejer året forud måtte nøjes med 7000 kr. for sin del.

Det kan i forbindelse med disse tal have sin interesse at vide, at leveomkostningerne for en arbejder- eller funktionærfamilie med to børn ifølge Statistisk Departements pristalsbudget ligger på godt 10 000 kr. for 1949. Sammenlignes dette beløb med ovenstående tal, tyder altså intet på, at bønderne skummer fløden, selv om man billigvis må indrømme, at de har visse fordele fremfor deres medborgere på brostenene, således en ret lavt ansat husleje i egne bygninger samt let adgang til mælk, æg, kartofler, havesager med videre til producentpriser.

2. del 1947—48.

På grundlag af ca. 200 landbrug, der er med i de tidligere nævnte, men får ført udvidet driftsregnskab, således at man har rede på den indre omsætning i bedriften og derfor kan opgøre de enkelte markers og besætningsgrenes regnskab særskilt, udarbejdes beretningens 2. del. Denne offentliggøres samtidig med 1. del, men omfatter det foregående driftsår, altså her året 1947—48 (om dette års samlede økonomiske resultat, se Tidsskrift for Landøkonomi 1949, side 136).

2. dels hovedopgave er at påvise forskellige driftsforholds indflydelse på det økonomiske resultat, eventuelt påvise fejl-dispositioner og ikke mindst give et solidt grundlag for nøgterne kalkulationer (hvad var forøvrigt konsulenter og landbrugslærere værd uden denne del af beretningen!).

Hvis man synes, at de anvendte prisansættelser (f. eks. afleveringskorn og opfodret korn af egen avl til 24 kr.) ser noget forældede ud, så står det jo enhver frit for på rette plads at indsætte helt aktuelle priser, hvorved man bliver i stand til at drage fuld nytte af det i beretningen givne grundlag.

Høstudbytte pr. ha af korn og foderafgrøder for 186 ejendomme med udvidede regnskaber.

	Antal regn- skaber	Kærne, kg	Halm, f. e.	Foder- roer og kartof- ler, f. e.	Græs, grønfo- der og hø, f. e.	Gen- nemsn. af de 3 afgrøder, f. e.
Øerne	112	2998	497	6199	3007	3665
Østjylland	35	2952	454	5336	2806	3403
Øvrige Jylland	39	2674	508	5486	2559	3235
Alle ejendomme 1947—48	186	2921	496	5887	2875	3525
do. 1946—47	178	3429	567	6481	3667	4199
do. 1945—46	166	3166	555	6424	3772	4080
do. 1940/41—44/45 ..	—	—	—	6859	3417	3952
do. 1935/36—39/40 ..	—	—	—	6311	3388	3924

Grundlaget for de i det følgende omtalte ret utilfredsstillende driftsresultater er altså en meget lille høst, der i gennemsnit for de tre vigtigste markafgrøder: Korn, rodfrugter og græs, lå ca. 16 pct. lavere end året før.

En oversigt, der omfatter bøndergårde på Øerne og i Østjylland fra 20—50 ha, viser, at markafgrøder til direkte salg det pågældende år gav bedre økonomi end markafgrøder omset gennem husdyrholdet. I toppen kommer gårde med salg af sukkerroer til fabrik; her er forrentningsprocenten 6,1*) mod 3,3 for frøavlsgårde og 4,9 for gårde med flere forskellige salgsafgrøder. Husdyrbrugsgårde er med middelstore kvægsætninger forrentet med 3,6 pct. — med stort koantal er tallet 2,7 pct., og for ejendomme med lille koantal 1,6 pct. Den gyldne middelvej har altså været den rette, idet mange køer i et dårligt høstår har nødvendiggjort store indkøb af dyrt kraftfoder.

En gruppering af ejendommene efter kornfold viser et fald i forrentningsprocenten fra 5,0 til 0,7, når arealudbyttet falder fra 34,2 til 25,0 hkg kærne pr. ha.

I Midt-, Nord- og Vestjylland har de kartoffelsælgende ejendomme, der igennem de foregående år var klart i spidsen, endnu et lille forspring fremfor gårde med stort græs-

*) Den nævnte forrentning er i dette afsnit angivet i pct. af den bogførte værdi.

areal, idet forrentningsprocenten var 3,9 mod 3,6. På de lette jorder har et forholdsvist stort husdyrhold og ikke mindst svineholdet bidraget væsentlig til at fremskaffe et tilfredsstillende økonomisk resultat. De store gårde over 50 ha ligger særlig fint med 5,4 pct. ved kartoffelsalg, mod 0,6 for tilsvarende græsningsgårde.

Om de enkelte driftsgrenes økonomi har beretningen mange interessante oplysninger, her kan kun nævnes enkelte ting.

Hesteholdet belaster gennemgående landbrugene med en årlig driftsudgift på 1095 kr. pr. arbejdshest, stigende fra 968 kr. på husmandsbrugene til 1248 kr. på de store gårde. Det er dyrt at holde overflødige heste! Hestene har gennemsnitligt ædt 1186 kg kraftfoder; tænk hvilket beløb, hvis kornet i regnskaberne var sat til frihandelspris, der dette år var på ca. 60 kr. — Mon her ikke er paralleller at drage til i dag. Hvad om de tre fjerdedele af landbrugshestenes 12 tdr. korn blev ombyttet med tilsvarende foderenheder i roer og græsning?

Mange ejendomme anvender traktorer, men adskillige af disse udnyttes for lidt. 26 ejendomme med udførlige oplysninger om traktordriften viser følgende:

Omkostninger, kr. pr. traktor og pr. traktortime.

Amortisation kr.	Forrentning kr.	Husleje kr.	Vedligeholdelse kr.	Olie m. m. kr.	Ialt kr.	Pr. time kr.
1072	307	70	868	1794	4111	
Gennemsnitlig udnyttelsestid ...			740 timer		4111	5,56
Trediedel med lavest udnyttelse			334	›	2457	7,36
› › middel ›			725	›	3761	5,19
› › højest ›			1102	›	5344	4,85

Kvægholdet havde et vanskeligt år med ringe græsning og foderforsyning i det hele taget, dertil høje oliepriser. Grupperes regnskaberne efter mælkeydelse pr. ko, ses det dog, at de højest ydende grupper har givet den højeste nettopris for det anvendte grovfoder, selv om der er anvendt noget mere kraftfoder pr. ko end i de lavtydende grupper.

Opdrættet har som sædvanlig givet en meget beskeden nettobetaling for grovfoderet, nemlig 4,4 øre pr. f. e. — Sættes grovfoderet her til samme pris som den, malkekøerne har givet, kan man udlede en tilnærmet produktionspris pr. kælvekvie, der ligger godt 300 kr. højere end kviens vurderingspris. Det er altså en kostbar hobby at holde mere opdræt end nødvendigt til kobestandens vedligeholdelse.

132 malkekobesætninger grupperet efter aftagende mælkeydelse pr. ko.

	I Over 4000 kg	II 4000— 3600 kg	III 3600— 3200 kg	IV 3200— 2800 kg	V Under 2800 kg
Antal besætninger	16	22	34	32	28
Mælkeydelse, kg pr. ko	4260	3844	3401	2996	2621
<i>Foderforbrug:</i>					
Korn, kg	513	495	355	293	278
Andet kraftfoder, kg	409	404	319	214	213
Skummetmælk, f. e.	31	21	12	12	21
Ialt f. e.	962	930	697	521	516
Halm, f. e.	179	172	187	210	216
Roer, »	1091	1038	947	888	897
Ensilage, »	315	164	150	172	139
Hø, »	43	43	17	44	44
Græs, »	1061	1239	1102	1032	989
Ialt grovfoder, f. e.	2689	2656	2403	2346	2285
Samlet foder, f. e.	3651	3586	3100	2867	2801
Indtægt, mælk, kr.	1483	1334	1160	1018	893
» ialt »	1541	1406	1215	1056	930
Udgift, kraftfoder og sk.mælk, kr. ..	410	363	304	221	216
» pasning » ..	238	215	202	194	181
» andre udgifter » ..	292	251	237	257	246
Ialt udgifter, kr.	940	829	743	672	643
Nettobetaling for grovfoder, kr. ..	601	577	472	384	287
do. øre pr. f. e.	22,4	21,7	19,6	16,4	12,6
Mælkepris, øre pr. kg	34,8	34,7	34,1	34,0	34,1
Mælkeydelse, kg pr. 100 f. e. af det samlede foder	117	107	110	104	94
Pasningsudgifter, øre pr. kg mælk	5,6	5,6	5,9	6,5	6,9
Andre udgifter » » » »	6,9	6,5	7,0	8,6	9,4

Gennemsnit pr. beregnet slagterisvin.

	Ejendomsstørrelse 1947-48						Alle brug	
	Under 10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30-50 ha	50-100 ha	Over 100 ha	1947-48	1946-47
Antal besætninger	14	15	22	46	27	20	144	155
Prod.ber.svin pr. besætn.	17.8	25.0	34.0	42.9	49.8	93.7	—	—
<i>Foderforbrug:</i>								
Kraftfoder, kg	319	342	335	324	344	339	333	324
Mælk og valle, f. e.	77	77	77	79	88	101	83	85
Grovfoder, f. e.	53	32	44	36	45	49	42	43
Ialt f. e.	449	451	456	439	477	489	458	452
<i>Indtægt, kr.:</i>								
Salg	256.98	256.00	259.59	257.28	259.26	253.64	257.34	196.26
Gødning	4.78	4.67	4.68	4.26	4.44	4.55	4.49	4.50
Ialt	261.71	260.67	264.27	261.54	263.70	258.19	261.83	200.76
<i>Spec. udgifter, kr.:</i>								
Kraftfoder	97.86	96.47	92.14	93.78	97.52	90.87	94.51	88.68
Mælk og valle	38.93	39.27	41.77	42.09	46.70	48.65	43.21	42.68
Grovfoder	12.29	6.80	10.95	8.39	11.78	12.55	10.50	9.78
Pasning	22.21	20.66	22.18	21.41	19.11	20.90	21.03	19.64
Hestekraft, inventar	3.15	2.87	3.63	3.44	3.11	3.84	3.38	3.22
Dyrlæge, forsik. m. m.	3.71	4.00	3.86	4.89	4.30	4.67	4.38	3.79
Ialt	178.15	170.07	174.53	174.00	182.52	181.48	177.01	167.79
Bruttooverskud, kr.	83.56	90.60	89.74	87.54	81.18	76.71	84.82	32.97
<i>Alm. udgifter, kr.:</i>								
Driftslederløn	4.71	5.80	6.32	6.20	5.56	4.55	5.66	5.12
Forrentning	2.71	3.07	3.23	3.39	4.11	3.68	3.44	3.23
Bygningsomkostn.	11.50	10.20	14.46	13.54	15.81	15.42	13.82	12.90
Ialt	18.92	18.87	24.01	23.15	25.48	23.65	22.92	21.25
Nettooverskud 1947-48	64.64	71.73	65.73	64.41	55.70	53.06	61.90	—
do. 1946-47	18.46	25.90	26.95	8.81	8.68	+15.40	—	11.72
do. 1943/44-47/48	34.11	36.06	31.79	25.49	14.08	5.11	—	—
do. 1917/18-47/48	20.14	18.92	18.23	15.20	9.40	2.08	—	—

Svineholdets regnskab viser et nettooverskud pr. beregnet slagterigris på 61,90 kr. mod 11,72 kr. året før. Her er altså et lyspunkt; men foderforbruget ligger som i tidligere

år på ca. 450 f. e. for 90 kg tilvækst (sofoder medregnet) eller 5 f. e. pr. kg tilvækst. Der må her være noget galt med søernes frugtbarhedsforhold eller grisenes tilvækst, idet 1 kg tilvækst skulle kunne produceres for omkring 4 f. e.

En grovfoderanvendelse på kun 42 f. e. pr. slagterigris er også værd at mærke sig. Efter tidens parole burde grovfoder-mængden være 4—5 gange større, så tilsvarende korn (hård valuta!) derved kunne spares.

F j e r k r æ h o l d e t s nettooverskud opgøres til 2,68 kr. pr. beregnet høne mod 0,76 kr. året før. En »beregnet høne« er 120 æg, forhåbentlig er den virkelige gennemsnitshøne respektabel i alle måder, så den lægger sine reglementerede æg, hvilket er adskilligt flere end 120 om året!

M a r k b r u g e t viser forbavsende ensartethed med hensyn til kornareal og græsareal i de forskellige brugsstørrelser. Forskellen i arealanvendelse falder på grupperne foderroer og kartofler samt frø og andre salgsafgrøder. Markbrugets ualmindeligt dårlige resultat, der er særlig fremherskende i de mindre brug, skyldes først og fremmest det ringe høstudbytte sammen med årets meget beskedne udnyttelsespris for anvendt grovfoder i besætningerne. Salgsafgrøderne har i nogen måde holdt de større gårde skadesløse, når det samlede markbrug ses under et.

Beretningen viser tal for dyrkningsøkonomien for en række enkeltafgrøder, således for korn, kartofler, sukkerroer, rajgræsfrø, rødkløverfrø, hvidkløverfrø, runkelroefrø, gul sennep og olieør samt foderroer og græs.

Foderroernes regnskab viser det sædvanlige billede i forstærket form, nemlig en betydelig større produktionspris end udnyttelsespris pr. f. e. — hvilket resulterer i et underskud på godt 700 kr. pr. ha. Kalkulatorisk fundet opvejes halvdele af dette underskud af roemarkernes gunstige indvirkning på de øvrige afgrøder i sædskiftet — men endda er der rigeligt stof til eftertanke angående regnskabsopgørelsen for roemarkerne, der i stigende grad står som noget centralt i typisk dansk landbrugs produktionsøkonomi. Efter beretningen citeres en slutkommentar: »— — da der kun i begrænset grad

Det samlede markbrugs økonomi i de forskellige størrelsesgrupper.

Gennemsnit pr. ha.

	Under 10 ha	10-20 ha	20-30 ha	30-50 ha	50-100 ha	Over 100 ha	Alle brug	
							47/48	46/47
Antal regnskaber	15	17	26	46	37	36	177	179
Grundværdi, kr. pr. ha	1312	1139	1282	1217	1142	1181	1202	1221
<i>Arealets procentiske benyttelse:</i>								
Korn	42.2	42.0	42.8	40.0	41.7	41.1	41.3	42.6
Foderroer og kartofler	21.7	20.6	16.9	16.6	14.0	10.5	15.7	15.9
Græs og grønføder	31.8	35.2	33.3	36.2	36.5	32.1	34.7	34.5
Handelsroer	2.5	—	1.4	1.6	1.9	2.2	1.6	1.9
Frøafgrøder m. m.	1.8	2.2	4.4	4.9	4.9	11.6	5.7	4.4
Helbrak	—	—	1.2	0.7	1.0	2.2	1.0	0.7
<i>Høstudbytte:</i>								
Korn, kg	2967	2658	3092	3093	2917	2723	2926	3428
Foderroer og kartofler, f. e.	6482	5440	6231	5773	6010	5842	5952	6556
Græs og grønføder, f. e.	3841	3220	3097	3008	2638	2309	2920	3790
Gns. af de 3 afgrøder, f. e.	4186	3577	3792	3650	3420	3052	3551	4219
<i>Afgrødeværdi, kr.:</i>								
Korn	308	295	400	357	390	354	360	406
Andre salgsafgrøder	255	78	151	182	201	199	179	159
Grovfoder	428	361	327	338	310	251	325	345
Ialt	991	734	878	877	901	804	864	910
<i>Produktionsomkostn., kr.:</i>								
<i>Specielle udgifter:</i>								
Udsæd	73	72	74	74	72	70	73	66
Gødning	153	131	130	129	120	114	127	116
Legemligt arbejde	408	248	245	238	237	207	250	261
Hestekraft	178	121	137	110	96	69	110	118
Inventar	70	80	71	77	83	99	81	70
Elektricitet, brændsel, bindegarn m. m.	22	20	24	24	29	24	25	19
Spec. udgifter ialt	904	672	681	652	637	583	666	650
<i>Almindelige udgifter:</i>								
Driftslederløn	105	104	107	105	94	66	95	98
Bygninger	61	37	45	37	41	49	43	43
Forrentning	56	55	54	55	52	50	53	54
Skatter	29	32	38	36	39	37	36	33
Grundforbedringer	19	7	8	11	12	14	12	9
Forskelligt	21	25	24	23	22	22	23	24
Alm. udgifter ialt	291	260	276	267	260	238	262	261
Ialt produktionsomkostninger ...	1195	932	957	919	897	821	928	911
Nettooverskud, kr.	÷204	÷198	÷79	÷42	4	÷17	÷64	÷1

kunne indkøbes fodermidler til erstatning for den manglende hjemmeavlede grovfodermængde, ville det uden de forholdsvis store roearealer have været nødvendigt at reducere besætningerne endnu stærkere, end tilfældet blev. Føjes hertil, at det korn, der kunne indkøbes i fri handel, som gennemsnit for hele regnskabsåret kostede 58 øre pr. kg, medens roerne har kunnet produceres for 22—23 øre pr. f. e., har sikring af grovfoder igennem et tilstrækkeligt stort roeareal i forhold til besætningens størrelse uden tvivl medført en økonomisk fordel for bedriften som helhed.

Er der da ydet roemarken regnskabsmæssig retfærdighed? — Der er i hvert fald noget paradoksalt i, at roemarken, der giver dundrende underskud, forbedrer økonomien i den samlede bedrift!

Et lignende suk undslipper mig i forbindelse med det normale ret mistrøstige billede, som kvægholdets konto udviser. Men måske vi indtil videre må nøjes med uden om de specielle regnskabskonti at konstatere, *at roemarken og køer i forening har fordele, som unddrager sig nærmere analyse.* Dette gælder selvfølgelig især gode roeafgrøder, der bliver ædt af gode køer! — hvilket den opmærksomme landmand forlængst har skrevet sig bag øret.

Græsmarkernes samlede produktionsomkostninger pr. ha er kun ca. en fjerdedel af roemarkernes. Grundet på det ringe høstudbytte gav græsmarkerne alligevel et regnskabsmæssigt underskud i 1947—48.

Husholdningsudgifterne beløber sig gennemsnitlig til 3,75 kr. pr. mandskostdag, heraf 2,50 kr. til madvarer og andre indkøb; arbejde, husleje, brændsel m. m. udgør 1,25 kr. pr. kostdag.

Gennemsnitligt årsforbrug af egne produkter pr. mand:

	1938—39	1942—43	1944—45	1947—48
Stk. svin	0.36	0.47	0.52	0.52
» kalve	0.21	0.21	0.19	0.16
» æg	171	160	178	196
» fjerkræ	8.9	4.9	6.7	6.8
Sødmælk, liter	171	183	193	217
Skummetmælk, liter	114	124	117	105
Kartofler, kg	206	208	211	221

Selvfølgelig er forbruget af egne produkter indbefattet i udgiften til madvarer. Forbruget af hjemmeslagtet flæsk samt sødmælk og æg har forøvrigt været stigende i krigs- og efterkrigsårene.

M e k a n i s e r i n g. I et tillæg til beretningen gives nogle oplysninger om orienterende undersøgelser vedrørende landbrugets mekanisering.

Der er meget stof og mange nyttige oplysninger i Det landøkonomiske Driftsbureaus beretninger; de burde læses — og benyttes — af langt flere, end det hidtil har været tilfældet.

Vel har gennemsnitstal for praktikerne en noget summarisk og uvirkelig karakter, og enkeltresultater kan hvile på specielle forudsætninger. Men her finder beretningen altså en god mellemvej i den meget stærke opdeling af materialet i grupper; hver lille gruppes gennemsnit giver da et ret sikkert svar på ganske bestemte spørgsmål.

Iøvrigt kan enkeltresultater også være meget illustrerende. På beretningens sidste sider har hver enkelt landejendom sin linie med oplysninger om bruttoudbyttets og driftsomkostningernes sammensætning. Der er forbavsende forskel fra ejendom til ejendom — og tallene kan i hvert fald sige noget om, h v o r f o r f. eks. et sjællandsk husmandsbrug viser en forrentningsprocent på 21,7, men et andet sjællandsk husmandsbrug samme år en forrentningsprocent på $\div 15,8$ — eller at en mellemstor bondegård i Østjylland er forrentet med 13,4 pct., og at en anden gård af lignende størrelse samme steds gav $\div 24,1$ pct.

Kik også lidt på disse sider — det var dog ulejligheden værd, om man kunne lure en af spidskandidaterne for en hemmelighed!
